

TEKNOLOJİ POLİTİKALARI VE KALKINMA PLANLARI

-MUSTAFA SERDAR ÖZDEN-

Bilim ve Teknoloji politikasını hazırlamak **devletin sorumluluğundadır.** Çünkü B&T politikası geleceğin inşası ile ilgili hayati bir fonksiyondur, detaylı bir planlamaya ilaveten hukuki ve idari tedbirleri de içerir.

PLANLI KALKINMA

- Teknolojik gelişim için gerekli olan sosyal, kültürel ve bilimsel altyapıdan uzak olduğu için **Cumhuriyetin ilk yıllarında toplumsal gelişme çok az olmuştur.**
- 1923–1960 yıllarda sanayi ve ekonomik açıdan gelişmesine öncelik verilerek, önceleri **Devletçilik ilkesi temelinde** hareket edilmiş daha sonra özel sektöre ve özel girişimciliğe de önem verilmiştir.

PLANLI KALKINMA

- 1963 yılından itibaren her beş yılda bir, ülkenin gelişmesi ve kalkınmasında önemli rol oynayan **kalkınma planları** hazırlanmaya ve politika belirleme işi artık planlı olarak yapılmaya başlanmıştır.
- Bu planları hazırlamak ve uygulamaları izlemek üzere **Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)** görevlendirilmiştir.

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

- DPT, 30 Eylül 1960 tarihinde kalkınma planlarını hazırlayarak **ülke kalkınmasının hızlandırılması** amacıyla Başbakanlığa bağlı bir kuruluş olarak kurulmuştur.
- 1961 Anayasasıyla birlikte kalkınmanın demokratik yollarla gerçekleştirilebilmesi için **kalkınma planlarının hazırlanması hükme bağlanmış**, planlama ve DPT Anayasal bir kurum hüviyeti kazanmıştır.
- Bu yıllardan itibaren Türkiye'de de **demokratik yoldan kalkınmayı benimsemiş** karma ekonomik yapıya sahip ülkeler tarafından uygulanan karma ekonomik planlama anlayışının uygulanmaya başlamıştır.
- 1960 tarihli 91 Sayılı ve 24 maddeden oluşan kuruluş yasası DPT'ye **planları hazırlama ve uygulamayı izleme** dışında **araştırma, destek olma ve danışmanlık yapma** gibi işlevlerle temel görevlerini sınırlamaktaydı

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

Kalkınma Planı

BİRİNCİ BEŞ YIL

1963 - 1967

BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1963–1967)

- Birinci beş yıllık planda ülkemizin o dönemdeki durumları incelenmiş, yüksek öğrenim, kamu sektörü ve özel sektör gibi kurumlarda geleceğe yönelik **araştırma ve geliştirme etkinliklerinin** yönü belirlenmeye çalışılmıştır.
- **Araştırma, endüstriyel, teknolojik, iktisadi ve sosyal konularda gelişmeyi destekleyen** ve hızlandıran en önemli unsurlardan biri olarak ifade edilmiş; özellikle temel araştırmalara, uygulamalı araştırmaları sağlayıcı ve geliştirici bir yön verilmesi ilkesi benimsenmiştir.

BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1963–1967)

- Planda, araştırma çalışmalarının geliştirilmesi ile ilgili olarak ele alınacak en önemli sorunun, **çalışmaları düzenleyici, işbirliğine sokucu ve teşvik edici bir araştırma organı düzenin bulunmaması** olduğu belirtilmektedir.
- Bu nedenle, doğal bilimlerde temel ve uygulamalı araştırmaları düzenlemek, bunlar arasında işbirliğini sağlamak ve araştırma yapmayı teşvik etmek üzere bir **Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurulunun** kurulması planlanmıştır.

BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1963–1967)

- Birinci beş yıllık planda ön plana çıkan bu gelişme, günümüzdeki **TÜBİTAK'ın** temellerinin o dönemde atılmış olduğunu göstermektedir.

TÜBİTAK

Toplumumuzun yaşam kalitesinin artmasına ve ülkemizin sürdürülebilir gelişmesine hizmet eden, **bilim ve teknoloji alanlarında yenilikçi, yönlendirici, katılımcı ve paylaşımcı bir kurum** olma vizyonunu benimseyen TÜBİTAK, akademik ve endüstriyel araştırma geliştirme çalışmalarını ve yenilikleri desteklemek, ulusal öncelikler doğrultusunda **Araştırma-Teknoloji-Geliştirme çalışması yürüten** Ar-Ge enstitülerini işletme işlevlerinin yanı sıra, **ülkemin Bilim ve Teknoloji politikalarını belirlemekte** ve toplumun her kesiminde bu farkındalığı artırmak üzere kitaplar ve dergiler yayınlamaktadır. Bilim insanlarının yurt içi ve yurt dışı akademik faaliyetleri burs ve ödüller ile desteklenmekte, özendirilmekte, üniversitelerimizin, kamu kurumlarımızın ve sanayimizin projeleri fonlanarak, **ülkemin rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir.**

N. H. Akbulut
27 Ocak 1966

**İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA
PLÂNI**

Sağlık Sektör Özel Komisyon Raporu
(1968 - 1972)

İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1968– 1972)

- İkinci beş yıllık planda bilim ve araştırma çabalarının iktisadi kalkınma ve sosyal gelişme hedeflerini gerçekleştirecek şekilde yoğunlaştırılması ve araştırma kurumlarının güçlerinin bu yönde artırılmasına vurgu yapılmıştır.
- Teknolojik gelişmeler sonucu verimlilikteki artışın, diğer üretim unsurları kadar önemli olduğu ve teknolojik gelişmenin temelini, bilimsel araştırmalara dayandığı ifade edilmiş; bu konudaki zorlukların aşılması için milletlerarası bilimsel ve teknik dayanışmaya dikkat çekilmiştir.

İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1968– 1972)

- Sanayileşmiş ülkelerin üretim artış hızları arasındaki farkların **yüksek vasıflı insan gücü oranlarından kaynaklandığı** şeklinde bir saptamada yer almaktadır.
- Planda işgücü vasfında yaşanan orta düzeyde bir yükselmenin yalnız daha yüksek verim sağlamakla kalmayıp, **teknolojik değişmelere** de yol açtığı belirtilmiştir.
- Çalışanlara, okul eğitimleri süresince kazanamadıkları mesleki bilgileri vermek ve onları geliştirmek amacıyla **hizmet içi eğitimler** başlatılmıştır.

İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1968– 1972)

- Hizmet-içi eğitim çalışmalarıyla, bireylere öğrenim hayatları süresince işleriyle ilgili kazanamadıkları bilgi, deneyim, yetenek gibi özellikleri kazandırmak ve ayrıca kendi aralarında işbirliğini artırmak ve **teknolojik gelişmelerden haberdar olmalarını sağlamak amaçlanmıştır.**
- Bu planda bilim ve araştırma konusu ayrı bir başlık altında yer almasına rağmen **teknolojik gelişmeler konusu yüzeysel olarak geçilmiştir.**

UL
MILLÎ EKONOMİ VE
KALKINMA BAKANLIĞI

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK
KALKINMA PLANI

NADİRKİTAP
MİLLÎ EKONOMİ VE KALKINMA BAKANLIĞI
KİTAPÇIKLAR BÜYÜKLERİNE
KİTAPÇIKLAR BÜYÜKLERİNE

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1973–1977)

- Üçüncü beş yıllık plan dönemine girerken Türkiye'nin sanayileşme alanında ciddi bir tercih yapma noktasına geldiği vurgulanmaktadır.
- Planda, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak için gerekli olan hızlı bir kalkınmanın sağlanmasında **modern teknolojilerin uygulanmasının zorunlu** görüldüğü belirtilmektedir.
- Ayrıca ilk iki planda, teknoloji ve teknolojik gelişmeler ile ilgili belirli bir bölüm bulunmazken, bu planın **bir bölümünün teknolojiye ayrıldığı** görülmektedir. Planda **yüksek teknolojinin önemine** ve **teknolojik altyapıdaki eksikliğe** değinilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1973–1977)

- Kullanılacak teknolojilerin saptanmasında;
 - Bu teknolojilerin **ülke gereklerine cevap veren**,
 - Plan önceliklerine dönük,
 - **Yaşama düzeyinin** iyileşmesine katkıda bulunacak,
 - Mevcut teknolojileri **tamamlayıcı** ve
 - **Teknoloji düzeyini** yükseltici nitelikte olmasına

dikkat edileceği vurgulanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1973–1977)

- Teknoloji transferiyle ilgili olarak, **ithal edilen teknolojilerin en etkin bir şekilde kullanılmasının** esas olduğu ve bu teknolojiler ile yurtiçi araştırma-geliştirme etkinlikleri arasında devamlı ilişki kurulacağı belirtilmektedir.
- Özellikle, değişme hızı yüksek olan dinamik **teknolojilerin ithalinde**, bu teknolojiyi ortam koşullarına uyduracak ve gelişimlerini izleyip, değerlendirebilecek **bilimsel alt yapının yeterli düzeye getirilmesi** planlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1973–1977)

- Üçüncü beş yıllık planda, ithal edilen teknolojilerin ikinci planda belirtilen bilimsel çalışma ve araştırmalar için etkin bir şekilde kullanılmasının planlandığı ve bu sürecin gerçekleşebilmesi için alt yapı faaliyetlerine önem verilmesi gerektiği ön plana çıkan konulardandır.
- Üniversitelerin nitelikli insan gücü potansiyeli oldukça düşük bulunduğu için 1975–76 yıllarında yeni üniversiteler açılmıştır. Ancak, yüksek öğrenimde, bilimsel ve teknik araştırmalar için yeterli olanaklar sağlanamamış ve bu nedenle ithal edilen teknolojiler ülke koşullarına uyarlanamamıştır.

T.C. DAŞBAKANLIK
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI

1979-1983

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1979–1983)

- Bu planda sanayileşmenin, üretimin ve bunların paralelinde **teknolojik gelişmelerin** üzerinde önemle durulmuştur.
- Dördüncü beş yıllık planda, **teknoloji üretimi ile ilgili** akademik ve teknolojik öğretim ve araştırma kurumlarının bilgi, araştırma ve geliştirme olanaklarından **sanayinin yeterince yararlanamadığı belirtilmiştir.**
- Ayrıca yatırımların teşvik tedbirlerine yönelmesinin ve AR-GE'ye gerekli yatırımın yapılmamış olmasının, **teknoloji gelişimini kısıtlayıcı bir etkisinin olduğu** görülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1979–1983)

- Üniversitelerde geliştirilen teknolojiler, sanayide kullanılmadıkları sürece tek başına anlamlı olmayacaklardır. Bu yüzden planda, bu teknolojilerin etkin biçimde kullanılmalarını sağlayacak **yeni teknoloji politikalarının tasarlanmasına gerek duyulduğu** vurgulanmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1979–1983)

- Bu planda ayrıca, teknoloji merkezli ekonomik ve toplumsal bazı amaçlar belirlenmiştir.
- Buradaki ekonomik amaçlar;
 - Çağdaş teknolojileri oluşturmak,
 - Aktarılan teknolojileri ülke koşullarına ve gereksinimlerine uygun biçimde özümseme gücünü artırmak ve
 - Ekonomik ve toplumsal yararlarla teknolojik gelişme arasında uyum sağlamakşeklinde somutlaştırılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1979–1983)

- Toplumsal amaçlar ise;
 - Her düzeyde eğitimi, Türk ulusunun öz değerlerini koruyarak geliştirip, çağın teknolojik olanaklarını da değerlendirilerek,
 - Tüm yurda yaymak, eğitimden yararlanmada olanak eşitliği sağlamak,
 - Eğitimi hızlı, sağlıklı ve demokratik gelişme gerekleriyle uyumlu kılmak

olarak belirlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1979–1983)

- Dördüncü beş yıllık planda Türkiye'yi ağır ekonomik sorunlarla ve çok yönlü bunalımlarla karşı karşıya getiren iç etkenlerin teknoloji temelli olduğu belirtilmiştir.
- Ayrıca ekonomide araştırma ve teknoloji oluşturma ve özümseme politikasının gerektirdiği düzenlemelere gidilememiş olduğu gerçeğinin altı çizilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1979–1983)

- Öte yandan hızlı gelişmenin gereği olan bir **eğitim düzeninin ve personel politikasının gerçekleştirilmemiş olmasının** olumsuz etkileri vurgulanarak o dönemde yaşanan sorunlar ön plana çıkarılmıştır.
- Bu sorunlardan bir tanesinin de Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun (**TÜBİTAK**), **kendinden beklenen, ülkenin bilim-teknoloji sistemi ile kalkınma planları arasında bağlantı kurma görevini tam olarak gerçekleştirememiş olması** olduğu belirtilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1979–1983)

- Dördüncü plan döneminde, “Bilim ve Teknoloji Sistemi” altında yer alan “Teknoloji Birimi” genel olarak teknoloji ve teknolojinin aktarımı konusunda ilke ve politikaların belirlendiği bir birim olarak geliştirilmiştir.

TAYİN NO
DPT 1814

**BEŞİNCİ
BEŞ YILLIK
KALKINMA
PLANI**

1985-1989
NACIR KİTAP

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1985–1989)

- Beşinci beş yıllık planda daha önceki planlarda olduğu gibi **araştırmanın, geliştirmenin ve teknolojik gelişmenin** ekonomik ve sosyal yönden değişiminin **yön gösterici ve itici gücü** olduğu belirtilmiştir.
- Ayrıca teknoloji üretiminde yeni ve ileri teknolojilerin ülke koşullarına uyarlanmasında, **özel sektör kuruluşlarının teşvik edilmesine ilişkin** politika ve önlemlerin hızla uygulamaya konulacağı belirtilmektedir.
- Bilim ve teknolojide gelişmelerin gerisinde kalmamak ve hızlı değişmelere ayak uydurabilmek için bilimsel ve **teknolojik gelişmeleri yakından izleyecek ve sonuçlarını ilgililerin hizmetine sunacak mekanizmaların kurulması** hususu planda üzerinde önemle durulan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1985–1989)

- Bu doğrultuda;
 - TÜBİTAK'ın koordinasyon ve duyurma görevleri düzenlenerek geliştirilmesi,
 - Üniversitelerin bu çalışmaların tamamlayıcı parçası olması
 - YÖK'ün dokümantasyon ve araştırma çalışmalarının bu politikalar doğrultusunda geliştirilmesi gerektiği

konusunda ilke ve politikalar belirlenmiştir.

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1985–1989)

- Bu planda bilim ve teknoloji politikasının, **Türkiye'nin gelişmesinde sürükleyici olabilecek** alanlarda uygulanabilecek olan teknolojilerin kullanılmasına yöneleceği belirtilmiştir.
- Teknoloji politikasının ülkenin ekonomi politikaları, sektörleri, üretim dalları ve hitap edilen pazara göre **çeşitlendirilmesinin ve teşvik sistemine entegrasyonunun sağlanacağı vurgulanmış** ve bütün bunların paralelinde öncelikle iç kaynaklara dayalı üretime ağırlık verileceği açıklanmıştır.

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1985–1989)

- Beşinci beş yıllık planda **içe dönük politikaların belirlenmesi**, ayrıca **teknoloji ve ekonomi politikalarının bütünleştirilmesi** ve en önemlisi **bilgi okur-yazarlığı çalışmalarına** başlanmış olması planda göze çarpan önemli gelişmelerdir.

SONUÇ

- Türkiye'nin ilk 5 kalkınma planı incelendiğinde, 1960 sonrasında planlı kalkınma dönemine geçildiği ve bu dönemle birlikte ilk olarak bilimde daha sonraki dönemlerde de bilim ve teknolojide belirli bir politika izleme arayışı içinde olduğu görülmektedir.
- Bu amaçla **birinci kalkınma planı** döneminde bugünkü **TÜBİTAK'ın temelleri atılmıştır**. İlerleyen dönemlerde bu gibi çalışmaların geliştirilmesi ve başarıya ulaşabilmesi için gerekli uygulamalar yapılmıştır.
- Bilimsel araştırmalar ve çalışmalar için gerekli olan **bütçenin ayrılmasına** önem verilmeye başlanmış, ancak uygulama aşamasında zayıf kalınmıştır.

SONUÇ

- İkinci kalkınma planında karşımıza çıkan en önemli kavram “Hizmet-içi eğitim” kavramı olmuştur. Hizmet-içi eğitimin önemi o dönemlerde fark edilmiş ve gerekli çalışmalar başlatılmıştır.
- Teknolojik gelişmenin temelini bilimsel çalışmalar ve araştırmalar olduğu vurgulanmış, ancak uygulamalı araştırmalar yerine temel araştırmalara önem verilmiştir.
- Ayrıca AR-GE konusuna planlandığı düzeyde yoğunlaşamadığı görülmektedir.

SONUÇ

- Üçüncü kalkınma planında en önemli husus teknoloji ile ilgili ayrı bir bölümün hazırlanması ve teknoloji ile ilgili hedeflerin belirlenmesi olmuştur.
- Yine AR-GE'nin öneminden ve bilimsel alt yapının yeterliliğinden bahsedilmiş ve gerekli çalışmalar yapılmıştır. Bu plan döneminde birçok yeni üniversite açılmıştır.

SONUÇ

- **Dördüncü plan döneminde** ilk kez **bilim ve teknoloji politikasından** bahsedilmiştir.
- Bilim ve teknolojinin etkin biçimde kullanılmasını sağlamak için de **yeni teknoloji politikalarının tasarlanmasına** gerek duyulmuştur.
- Bu dönemde de **üniversite-sanayi işbirliğinin** önemi üzerinde durulmuş ve üniversitelerde geliştirilen teknolojinin, sanayide kullanılmadığı sürece tek başına anlamlı olamayacağı vurgulanmıştır.
- “**Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu**” bu dönemde kurulmuş fakat bu kurul ülkede yaşanan iç sorunlar nedeniyle toplanamamış ve gerekli çalışmalarını gerçekleştirememiştir.

SONUÇ

- Beşinci plan döneminde teknolojinin ülkenin ekonomi politikalarından üretim dallarına kadar her alana entegrasyonundan bahsedildiği görülmektedir.
- Ayrıca TÜBİTAK'ın görevlerinin geliştirilmesi ve üniversitelerin tamamlayıcı bir parçası olması konusunda kararlar alınmıştır.